והלא כבר נאמר [1]אלף עולות יעלה שלמה על המזבח ההוא ואילו בבית [א] עולמים הוא אומר [2]ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וכשאתה מגיע לחשבון עולות ולמנין אמות זה גדול מזה אלא מהו קטן מהכיל [ב]כאדם האומר לחבירו פלוני ננס הוא ופסול לעבודה ור' יהודה [ג]שפיר קאמר ר' יוסי ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח שעשה משה גדול היה דתניא [3]חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב דברים ככתבן דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר נאמר כאן [3]רבוע ונאמר להלן [4]רבוע מה להלן מאמצעיתו היה מודד אף כאן מאמצעיתו היה מודד והתם מנלן דכתיב [ד][4]והאריאל שתים עשרה [ה] אמה לכל רוח או אינו אלא י"ב על י"ב כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו מלמד שמאמצע הוא מודד [ו] ור' יוסי כי גמר גזירה שוה בגובהה הוא דגמיר דתניא [3]ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר נאמר כאן [3]רבוע ונאמר להלן [5]רבוע מה להלן גובהו פי שנים כארכו אף כאן פי [ז] שנים כארכו אמר ליה רבי יהודה (והלא כבר נאמר [ח] ואת [6]החצר מאה אמה וקומה חמש אמות וגו') אפשר כהן עומד ע"ג המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר [7]ואת קלעי החצר ואת מסך [ט] שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח [י]מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות ואומר [8]קלעים חמש עשרה

אלף עולות יעלה שלמה וגו' וכשאתה מגיע לחשבון עולות [ו] **ולמנין אמות.** שהיה מזבח אבנים של שלמה עודף עליו וזה של שלמה גדול משל משה לפי צורך העולות שהרי מזבח של משה כתיב ביה ה' אמות אורך וה' אמות רוחב לא מהם מקום הקרנות אמה לכל צד ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה לפנים מן הקרנות סביב המערכה נמצא מקום המערכה אמה על אמה הכי אמרינן לקמן בפירקין (דף סב.). יסוד [ח] וסובב לא היו ממעטין בארכו ורחבו לפי [ט] שמקיפין ובולטין סביביו מעשה רשת נחושת והוא היה סובבו. ובמזבח שעשה שלמה היה מקום המערכה כ' על כ' לרבי יוסי כדתנן במסכת מדות [י] [פ"ג מ"א] חלקהו לכ' רצועות כל אחת ואחת ברוחב אמה ואורך עשרים הרי ד' מאות אורך ברוחב אמה ואין לך אמה על אמה שאינה מחזקת לבער אלף [יא] ליום שהיתה אש של שמים ממהרת לאכול הרי ד' מאות אלף: **אלא מהו אומר קטן מהכיל.** לאו במזבח אבנים קאמר ומשום ההוא [יב] יומא אלא למזבח הנחשת קאמר ובא לפוסלו לעולם [יג] שסילקו ומה שתלה הכתוב קטנו בעולות של אותו היום לישנא מעליא נקט: **כאדם שאומר לחבירו.** כאדם שנפסל: **ננס פלוני.** לישנא מעליא ולא אמר נפסל פלוני: **ונפסל** [יד] **לעבודה.** לאו מסקנא דאדם אומר אלא רבי יוסי קאמר לה ואותו פלוני פסול לעבודה והוא קורא לו ננס: **שפיר קא"ר יוסי.** ול"ל לקדושי רצפה: **מזבח של משה גדול היה.** וכשאתה מגיע לחשבון עולות ומנין אמות שבשניהם נמצא של שלמה קטן לפי הצורך: **ונאמר להלן רבוע.** בשל יחזקאל שנתנבא על בית שני או על העתיד רבוע אל ארבעת רבעיו: **מה להלן.** מדה האמורה בו מאמצעיתו הוא מודד כדמפרש ואזיל: **אף כאן.** מודד ה' על ה' מאמצעיתו לכל רוח נמצא י' על י' לא מהן אמה מכאן ואמה מכאן לקרנות וכן למקום הילוך הרי ו' על ו' מקום המערכה ושל שלמה כ' על כ' מקום המערכה עשה ממנו ג' רצועות של ו' רוחב נשארו שתי אמות באורך עשרים חלוק ג' הרצועות לרחבו [לחתיכות רבועות של שש שש] תמצא בכל אחת ג' חתיכות רבועות של שש שש הרי תשע ועוד נשארו בכל אחת ב' אמות באורך ששה קרנס זו אצל זו הרי ו' על ו' הרי עשר חתיכות רבועות ועוד צרף הרצועה הארוכה עשרים ורחבה ב' ותמצא ו' על ו' הרי י"א [טו] וב' אמות על ב' אמות נמצא של משה אחד מי"א בשל שלמה ומגיע לחשבון י"א אלפים עולות ותו לא [טז] ובחנוכתו כתיב [מ"א ח] בקר כ"ב אלף וצאן [יז] כ"ב אלף: **והאריאל.** מקום מערכה של מזבח: **שתים עשרה.** אל ארבעת רבעיו מלמד שמאמצעיתו מודד: **ורבי יוסי.** דאמר דברים ככתבן: **כי גמיר ג"ש.** דרבוע רבוע בגובהה הוא דגמר ולאו מרבוע דיחזקאל אלא מרבוע דכתיב במזבח הפנימי: דתניא וג' אמות קומתו כו'. (שמות כז) ובמזבח [יח] הנחשת כתיב: **ונאמר להלן רבוע.** במזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע [יט] ואמתים קומתו (שם ל): **אף כאן גובהו פי שנים כארכו.** הרי י' אמות ובסיפא [כ] [דף ס.] מפרש ר' יוסי מאי וג' קומתו: **והלא כבר נאמר וקומה ה' אמות.** דאין גובה היקף הקלעים של חצר אלא ה' אמות [כא]: **אפשר כן שיהא כהן בראש המזבח ועבודה בידו כו':** **מה משכן.** צריך קלעים לחצר סביביו מוקף [כב] גובה י' אמות דהא הכי הוה גובהה דכתיב (שמות כו) י' אמות אורך הקרש: **אף מזבח.** צריך [כג] היקף לכדי י' אמות: **ואומר קלעים ט"ו אמה**

ההיכל פטור דאינו ראוי לפתח אהל מועד דמחוסרי מעשה וכ"ש זה [כד] ועוד אמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (דף יג:) דאם הקדיש והחרים והעריך בזמן הזה בהמה תעקר דהיינו נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה כדאיתא התם ופריך ונישחטינהו מישחט ופי' בקונטרס משום שחוטי חוץ לא מחייב דמיירי בקדשי בדק הבית דאין חייבין משום שחוטי חוץ כדמוכח לקמן (דף קיג:) ובפרק שני שעירי (יומא דף סג:) וקשה דאי בקדשי בדק הבית [כה] מאי פריך ונישוייה גיסטרא ומשני מפני שנראה כמטיל מום בקדשים וליכא למימר דיש איסור מטיל מום אף בבהמה תמימה לקדשי בדק הבית כדאמר המתפיס תמימים לבדק הבית אין יוצאין מידי מזבח לעולם דהיינו מדרבנן משום קנס כדמוכח פרק המנחות והנסכים (מנחות קא.) דקאמר משום דלא שכיחי תמימים תקנו שיהיו למזבח לכך נראה דמיירי בקדשי מזבח ולא מחייבי משום שחוטי חוץ משום דאינו ראוי לפתח אהל מועד או משום דהוי דחוי או משום דמחוסר זמן ודוחק לומר דההיא דמס' ע"ז כמ"ד הותרו הבמות דהא סתם מתניתין לקמן (דף קיב:) דירושלים אין אחריה היתר ובפ"ק דמגילה (דף י.) פריך מינה לר' יוחנן [כו] דאמר שמעתי שמקריבין בבית חוניו ונראה לתרץ דר' יוחנן דמחייב לקמן מעלה בחוץ מיירי בהעלאת קטרת דלא מחוסר מעשה כדאמר בשמעתין מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו [ס] א"נ בהעלאת מנחה שקמצה בכלי שרת בפנים אע"פ [כז] שאין בית דלזבחים דוקא בעי מזבח כדכתיב וזבחת עליו וניחא השתא הא דנקט ר' יוחנן מעלה בזמן הזה ולא נקט שוחט בזמן הזה ואין לתרץ דר' יוחנן כרבי יהודה [כח] דשרי להקטיר ברצפת העזרה דלא מיסתבר דלישרי רבי יהודה בשעה שהמזבח פגום אלא בשעה שהמזבח כשר ועוד יש לתרץ דלקמן ר' יוחנן מיירי כשבנה המזבח במקומו והעלה בחוץ כיון דקדשי [כט] לעתיד לבא והיא [ל] דפ"ק דע"ז (דף יג:) יש להקשות בקדשי בדק הבית אמאי נועל דלת בפניה לרבא ונשחטיה או נשוייה גיסטרא אלא פי' רבינו הקדוש דמדרבנן אסור להטיל בהם מום גזירה אטו קדשי מזבח כדאמר בראשית הגז (חולין דף קלה.) דקדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה גזירה אטו קדשי מזבח וא"כ יש ליישב פי' רש"י דפריך בקדשי בדק הבית ונשחטיה משחט ונשוייה גסטרא ומשני נראה כמטיל מום לאסור גזרה אטו קדשי מזבח וא"ת מאי טעמא פטרינן שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל בחוץ (לעיל דף נה:)[ל] והלא בפנים כי האי גוונא אם עלו לא ירדו לפי מה שפי' הקונטרס לקמן [ל] קודם [לא] שיעמידו לוים את המשכן ולאחר שפרקו לוים את המשכן דשלמים דוקא בעי פתיחת דלתות ההיכל ולא שאר קדשים וכיון דשאר קדשים כשרין א"כ שלמים נמי אם עלו לא ירדו וחייב בחוץ כמו הלן והיוצא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו דחייב עליהן בחוץ הואיל ומתקבל בפנים וי"ל דהתם מיירי בהעלאה דכיון שהשחיטה נעשית בפנים כהלכתה מיחייב בהעלאה כיון דמתקבל בפנים אבל הכא דאין השחיטה כהלכתה לא ואפילו אם תימצי לומר דפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן בחוץ חייב הבהמה ראויה לפנים לכתחילה אבל אלו קדשים אינן ראויין לפנים לכתחילה: [לב]**הא** אוקינן [לג] להו. וגבי מומין תנן בבכורות (דף מא.) הזקן. והא דאמר (בהלה הדברים רבה) [לד] חיים כלכם היום קל וחומר מפרים שהתגלגלו הנשיאים לשאת הארון במדבר שחיו עד שלמה שהקריבן לגבוה [לה] הוראת שעה היתה: **והלא** כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה. וא"ת מנא ליה דלמזבח הנחשת קאמר הא ג' מזבחות הוו כדאמר לקמן (דף סא.) של נוב ושל גבעון וגדול היה וי"ל דסמיך אקרא (דה"ב ב א) דכתיב בהדיא על מזבח הנחשת שעשה בצלאל: **מה משכן** עשר אמות. תימה כיון דאיכא היקשא גזירה שוה דרבוע למה לי: **ואומר** קלעים ט"ו אמה אל הכתף. פי' בקונטרס וקס"ד בגובה קאמר וה"ה לכל החצר וקשה לר"ת היכי מצי למימר דלגובה קאי והא מוכח קרא בהדיא דברחבה מיירי דקחשיב מעיקרא החצר לפאת ים [לו] חמשים אמה ולאחר כך מפרש חמש עשרה אמה קלעים לכתף שאצל השער ולכתף השנית חמש עשרה קלעים ולאחר כך לשער החצר מסך

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ה:

תורה אור השלם

1. וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעֹנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי הִיא הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא: מ"א ג, ד
2. וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף וַיַּחְנְכוּ אֶת בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מ"א ח, סג
3. וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: שמות כז, א
4. וְהָאֲרִאֵיל (וְהָאֲרִיאֵל) שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו: יחזקאל מג, טז
5. אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: שמות ל, ב
6. אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: שמות כז, יח
7. וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת כָּל כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: במדבר ד, כו
8. קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: שמות לח, יד

מוסף רש"י

זה גדול מזה. זה של אבנים גדול משל משה, שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה וזהו היה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד, הרי של שלמה חמש מאות אבנים ושם בשל משה, אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר, שקבע בו מזבח של אבנים המוזכר ברצפה (מ"א ח סד): **אף מזבח י' אמות.** גובהו י' אמות ויהלך לגובהו קלעים של י' אמות רחב, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה, ומה אני מקיים וקומה חמש דקלעים משפת מזבח ולמעלה, שהיו הקלעים ט"ו אמות (שבת צב.):

שיטה מקובצת

רש"י ד"ה אף כאן מודד ה' על ה' מאמצעיתו לכל רוח כו' (עד סה"ד), יש מפרשים אף כאן מודד ה' מאמצעיתו לכל רוח, פי' נמצא שהיה י' על י' שכן [illegible] ושל שלמה היה עשרים על עשרים שכן [illegible], נמצא שלא היה של שלמה גדול משל משה אלא ג' רבעים יותר, ולכך הוצרך לקדש תוך החצר. ע"כ מצאתי בספר ישן [illegible]: תוד"ה והלא כבר נאמר כו' וא"ת כו'. לשון מהר"ם, וא"ת מנ"ל דלמזבח הנחשת קרינן ליה שלא היה מקום המערכה אלא אמה [illegible] דהיה גדול יותר כדאמרינן לקמן ג' מזבחות היו שם נוב וגבעון וי"ל כו': ד"ה מה משכן כו'. תימה כיון דאיכא היקשא גזירה שוה דרבוע למה לי. תיפוק ליה מהיקשא דהכא, וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוה דרשינן הך היקשא לסתור משמעות הפסוק שכתוב בהדיא ושלש אמות קומתו. א"נ הך היקשא לא [illegible] [illegible] ההכן מבחוץ (מהר"ם): ד"ה ואומר כו' וקשה לר"ת כו' והא מוכח קרא בהדיא כו' כ"ה, ועוד הוסיף לר"י למימר [illegible] הוא דכתיב (רי"פ):

מסורת הש"ס

א) עי' מכילתא יתרו פי"א, ב) [לקמן קח. פסחים כח: ר"ה כו.] יומא יג. נא. כתובות קט: קידושין סא. ב"ק מב. עה: סנהדרין יט. שבועות כו. כז: הוריות ד., ג) [מנחות לו:], ד) [שבת לב.], ה) עי' רש"י [illegible] יומא כח., ו) בדף נה ליתא אבל הוא קיימת דמימרא דרב יהודה אמר שמואל ביומא דף סא., ז) דף סא. ד"ה וב"ר קמוקות, ח) שייך לע"א, ט) צ"ל במדבר רבא סדר נשא פ' יב., י) עי' רש"ש וצ"ק.

גליון הש"ס

[תוס' (ד"ה מעמיד הקדש) א"נ בהעלאת מנחה וכו' דלזבחים דוקא בעי מזבח. עי' מנחות דף ק ע"ב בפירש"י ד"ה פגימת המזבח]:

שינויי נוסחאות

א] ובבית עולמים כל"ל, ויתכת ואילו נמחק (ש"מ): ב] שתים עשרה אורך בשתים עשרה רוחב רבוע אל ארבעת רבעיו ותניא והאריאל שתים עשרה לכל רוח כל"ל (ש"מ): ג] מודד י"ב אמה לכל רוח (ש"מ): ד] גובהו פי שנים (כ"ה בדפוס): ה] נאמר ארך החצר מאה באמה וקומה חמש אמות אפשר כו' כל"ל (ש"מ), וילקוט ליתא כל התיבות שבסוגריים (הגהות): ו] מסך פתח שער כל"ל (שמה"י): ז] עולות של חנוכת המזבח (ש"מ): ח] צ"ל יסוד (ב"ש): ט] לפי שבולטין חוצה לו ומקיפין אותו סביביו (כ"י): י] בש"מ נוסף והוא שנאמר בדברי הימים (ב' ד' א') ויעש שלמה מזבח נחשת עשרים אמה אורכו ועשרים אמה רחבו ועשר אבנים היה ולפי שהיה לעולה תחת מזבח הנחשת של משה קרא לו מזבח הנחשת. ועשרים על עשרים דקרא אמקום המערכה קאי כמו והאריאל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רחב דאמקום מערכה קאמר במזבח בית שני, חלק עשרים על עשרים לארכו לכ' רצועות וכו'. וכ"ה בכתה"י בשינויים קלים: יא] אלף עולות ליום כל"ל (ש"מ): יב] ומשום קרבנות דההוא יומא, אלא למזבח הנחשת דמשה קאמר כל"ל (ש"מ): יג] בכ"י נוסף וקראו בעל מום פסול [ובכת"י בשם פסול] יעב"ץ, ותוס"ד כאדם שאומר לחבירו פלוני כהן ננס הוא ובא לפוסלו לעבודה ויסילקו וגנזו ועשה חילופו מזבח אבנים והוא שנא' קידש החצר להציב בו בנין קבוע של אבנים למזבח כי עשה שם את העולה ואת המנחה כי מזבח הנחשת של משה שעשו כננס ופסול לפי שלא היה נראה לריבוי עולות שבאותו היום. ומה שנ' בדברי הימים (ב' ד' א') כי מזבח הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל לר' יוסי הכי קאמר כי מזבח הנחשת של משה אשר עשה שלמה תחתיו מזבח אחר קטן מהכיל. הס"ד ותוה"ד שפיר קאמר כו'. ובעי"ן בש"מ: יד] צ"ל ופסול (ש"מ): טו] י"א רצועות של שש שש כל"ל (ש"מ): טז] ותו לא כיון דשל משה אלף ותו לא ובחנוכתו כל"ל (ש"מ): יז] וצאן מאה ועשרים אלף (ש"מ): יח] צ"ל במזבח (ש"מ): יט] רבוע יהיה (כתה"י): כ] ולסיפא (כתה"י). וכל"ק הניה ולקמן: כא] בכתה"י אמות, וכו אפשר כן כו' וכד"ה. וכ"ה בכתמכ"י: כב] תיבת מוקף נמחק (ש"מ): כג] צריך קלעי החצר שסביביו גבוה י' אמות כל"ל (ש"מ), וע"י מ"ע: כד] וכ"ש זה דמחוסר מעשה גדול ועוד כו' כל"ל (צ"ק): כה] הבית כי פריך ונישוייה וכו' מאי משני מפני כו' כל"ל (ש"מ): כו] דמקריבין אע"פ כל"ל (ש"מ): כז] כרבי יהודה ס"ל דשרי (צ"ק): כח] צ"ל דקדשה (ב"ש): כט] צ"ל לר' יצחק וע"ש (גליון): ל] מכאן ועד וא"ת הוא הגה"ה שלא מדברי התוס'. (בה"ז, וכ"מ בש"מ). ולכ"ק מסכן הניה' דל"ל והיא דפ"ק דע"ז יש ליישב כפרש"י דפריך אקדשי ב"ה ונשחטיה משחט ולישוויה גיסטרא ומשני נראה כמטיל מום דאסור גזירה אטו קדשי מזבח וכן פירש רבינו הקדוש דמדרבנן אסור להטיל בהם מום גזירה אטו קדשי מזבח כדאמרינן בראשית הגז דקדשי ב"ה אסורים בגיזה ועבודה גזירה אטו קדשי מזבח וא"ת וכו'. ועי' מלא"ש: לא] צ"ל גבי קודם (ש"מ): לב] אזקין (שמכ"י): לג] כשמכ"י טעם ואע"ג דאזקינו יותר מד' מאות שנה: לד] לפאה קדמה מזרחה כל"ל (ש"מ):